

Genesis 22, 1-19, příběh o svázání Izáka: Teologický výklad a filozofická etika Immanuele Kanta

Lukáš Vrnák

Vedoucí práce: Prof. ThDr. Martin Prudký

Studijní program: Teologie

Studijní obor: Evangelická teologie

Představení: Práce, kterou autor odevzdal 10. srpna 2020 na Evangelické teologické fakultě Univerzity Karlovy, se na 89 stranách (+ bibliografie, která není číslována) pokouší uchopit tematiku klíčového biblického textu Gn 22,1-19 ve vztahu k filozofické etice Immanuela Kanta. Předtím, než dojde k vlastní analýze textu a pak k jeho konfrontaci s myšlením německého filozofa, autor v úvodu (s. 1-5) rozvíjí úvahy o povaze exegeze, jejích předpokladů, provenienci interpreta (liberální evangelík, ateista, Žid apod.), problematice řeči/jazyka. K těmto úvahám jsou přizvány také filozofie a teologie jako důležité disciplíny ve výkladu povahy lidské existence. Zde je nutno poznamenat, že se autor spíše ptá, než že by předkládal konkrétní interpretační strategii (viz zvl. s. 4-5), a že se zabírá velmi širokým polem difuzně pojatých temat. Své vlastní rovněž velmi široce rozkročené myšlenkové a biograficky zdůvodněné zázemí překládá v části nazvané *Přepoklad a způsob myšlení autora* (s. 7-8). Již zde narážíme na 'rozevlátost', která prochází celou prací.

Hlavní a nejobsáhlejší část tvoří práce s textem *Akedy* (tj. svázání Izáka). Vrnák po uvedení textu ve znění ČEPu (s. 9) rozvádí své myšlenky a pocity, které ze čtení má (s. 10), včetně vyjádření neporozumění tomu „jak může Bůh zkoušet oddanost svého služebníka takto zvráceným a odporným způsobem“ (tamt.). Důležitá je autorova osobní otázka „co mám jako křesťan dělat“ (tamt.). Následují kritické čtení v originále a vlastní překlad, a to i ze septuagintního a vulgátního znění Gn 22, výčet klíčových slov, textová kritika, intertextuální spojitosti, určení žánru oddílu (dle mého dosti význačně; viz s. 43), literární kontext, historický kontext (zde opět trochu nejasné, jestliže zaznívá hodně vágní tvrzení, že se „příběh po staletí pravděpodobně měnil, proto dnešní verze vyprávění se řadí spíše k pozdní fázi sestavování knihy Genesis“, tak s. 48). Autor pokračuje ve své práci částí *Exegetické zaostření* (s. 48-61),

kde stanovuje, co je hlavním tématem oddílu a na jakou otázku odpovídá. Zde se Vrňák přidává – také za inspirativního uvedení hlasů klasiků (Seneca, Boetius) – na stranu tradičních pohledů, že jde o *poslušnost Bohu*. Za klíčovou považují část *Homiletické křižovatky* (s. 49-61), kde se jasně pojmenována disonance, kterou v moderním/současném čtenáři a posluchači text vyvolává a jež je odvrácena jako nepřiměřená, pokud text Gn 22 není čten v kontextu Abrahamovského cyklu. Autor zde konstatuje, že „pokud příběh vytrhneme z kontextu, snadno můžeme dojít k mylnému závěru, že Abrahám je psychicky nemocný (blázen, šílenec) a náboženský fanatik, který jednal zcela iracionálně na základě emocí a mylného přesvědčení“ (s. 51). Část značená jako 1.7.4. přináší *Výklad veršů*; postupně komentovaných. Výklad je zařazen až za *homiletické křižovatky*, což je lehce překvapivé, ale důvod lze vysvětlit při obhajobě (viz otázky na konci posudku).

Nepoměrně kratší je druhá část nazvaná *Filozofická etika Immanuele Kanta* (s. 63-79). Zde se autor věnuje obecně základnímu pojmosloví německého klasika (s. 63-75) a až v úplném závěru *Výklad příběhu o svázání Izáka pohledem Kantovy etiky* na ploše tří stran (!) vysvětluje, jak rozumí Kantovu pohledu na Akedu. Filozofův pohled na obětování jako na něco nemorálního, přičicího se rozumu a příkazům mravního zákona autor odmítá, jak je zřetelné také ze *Závěrečné části* (s. 81-89). Zde se rozlišuje mezi teologickým a filozofickým světonázorem. První 'světonázor' považuje za dobré to, co chce Bůh (srov. s. 81), druhý je doménou člověka, který „nevěří na zázraky a tajemství...“ (s. 82) a obecně je výrazem skepse a pochybností. Takovýto člověk, jak v textu zaznívá, „neví, co mám nebo nemá dělat a co je dobro a zlo ve svém obsahu“ (tamt.). Zajímavé (ale zároveň i velmi zmatečné) je, že 'kantiánský' výklad Gn 22 je odlišen od názoru filozofického, který je „skeptický ke všemu“ (s. 84).

Zcela poslední část *Kam jsem došel* (s. 85-89) je sondou do poctivě přiznaných proměn autorova myšlení, kde se konstatuje špatnost počátečního uvažování a transformace směrem od deziluze z racionalismu a logičnosti myšlení (vč. explicitně Kantova) k otevřenosti nabízené emocím, citu a dotaženě – pokud hodnotitel autora dobře chápe – k evangeliu jako substanci Boží blízkosti člověku (viz s. 89). Zrcadlově k *Předpokladům a způsobu myšlení autora* (s. 7-8) na začátku práce jsou v závěru uvedeny otázky, celkem dvacet jedna, ze kterých lze kromě jiného vyčíst i to, jakým způsobem nahlížet na příběh Gn 22.

Práce je psána s nepochybným zápalem a se všeobjímajícím interpretačním zaujetím i snahou o aktualizaci dané problematiky, jak dokládá obrazová dokumentace (viz s. 80). Určitě je namístě podtrhnout množství literatury a dalších zdrojů, které jsou přizvány k rozhovoru. To má, na druhou stranu, i podstatnou nevýhodu. Uvedený všeobjímající zápal pro kdeco by nebyl sám o sobě na škodu, kdyby pak autor od řady temat abstrahoval a soustředil se na vlastní problematiku, kterou si vytyčil, že pojedná. Zarážející je i disproporce mezi první a druhou částí, která by měla být o poznání propracovanější a obsažnější. K formálnímu: obsahu lze

podotknout, že je na začátku jasně strukturován, ale chybí stránkování, které by čtenáře nasměrovalo k bezproblémovému vyhledání konkrétní místa. Hodnotiteli není jasné, proč autor neužívá obvyklé psaní vlastních jmen či zeměpisných názvů, tak např. Abrahám (namísto Abraham), Beér-savá (= Beer Ševa) apod. nebo proč je kmen nifal značen jako nifal.

Nominační práce si předsevzala pojednat velmi složité téma, což lze jen docenit. Na druhou stranu je zřetelné, že na hlubší analýzu, a to jak textu Gn 22 tak i myšlení Immanuela Kanta, jež by se daného textu bezprostředně dotýkalo, fakticky nedošlo, jakkoli autor pracoval s literaturou, která toto nabízí (viz bibliografie). Z výše uvedených důvodů navrhuji práci hodnotit **mezi stupni D-E** a dále se v rámci obhajoby soustředit na níže uvedené otázky, jejichž zodpovězení považuji pro doložení interpretační kompetence nominanta za více než důležité.

1. Co je to *Sitz im Leben*? Definice, zařazení v dějinách starozákonní vědy? Aplikace na Gn 22 (vč. příkladů pohledů některých badatelů).
2. Co je to historický kontext? Jak se určuje, s čím souvisí, jaká jsou úskalí jeho určení... ?
3. Jaké jsou teorie vzniku knihy Genesis, popř. zúženěji příběhů praotců?
4. Jaký je přínos racionalismu a osvícenství pro porozumění biblickému výkladu? Co je naopak vnímáno jako problematické?
5. Ovlivňuje předřazení homiletických otázek/křížovatek exegezi interpretaci? Jakým způsobem?

Filip Čapek

.....

V Třebechovicích p/O 2. září 2020

doc. Filip Čapek, Ph.D., ETF UK